

Wojciech Furman

"Deliberacja i rządzenie wielopasmowe : teoria i praktyka", Jacek Sroka, Wrocław 2009 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 10, 179-182

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wojciech Furman

**JACEK SROKA: *DELIBERACJA I RZĄDZENIE
WIELOPASMOWE. TEORIA I PRAKTYKA*
WYDAWNICTWO UNIwersytetu Wrocławskiego,
WROCLAW 2009, 140 SS.**

Ta monografia dotyczy wprawdzie tytułowej deliberacji, lecz można ją czytać jak zwięzłą rozprawę o działaniach masowych mediów w demokratycznym społeczeństwie. Takie wrażenie nasuwa się nieodparcie, chociaż w całym tekście nie pada słowo „media”.

Autor rozpoczął od przypomnienia dwóch równoległych sposobów dochodzenia do demokratycznych rozstrzygnięć, na jakie wskazał Arend Lijphart: albo postępowanie bardziej konfrontacyjne (większościowe), albo bardziej uzgodnieniowe (konsensualne). Przypomina to odróżnienie dwóch podstawowych modeli teorii polityki według Klausa von Beyme (2007: 158): teorie konfliktu i różnic interesów oraz teorie ładu, integracji, systemu i wspólnego interesu. Podobnie pisał Piotr W. Juchacz (2006: 11) o agregatywnej wizji polityki (racjonalność instrumentalna, walka prywatnych interesów, kumulowanie preferencji) oraz o wizji deliberacyjnej (transformowanie preferencji obywateli poprzez racjonalną, otwartą i publiczną dyskusję w celu sformułowania w intersubiektywnym dialogu idei dobra wspólnego). Zapewne można odnosić to rozróżnienie również do podziału na dwie polityczne meganarracje (Raciborski 2011: 30–31): liberalizm kładzie nacisk na indywidualne wolności i ograniczenie władzy, natomiast republikanizm akcentuje potrzeby wspólnoty, cnoty obywatelskie i konieczność partycypacji.

Za teoretyczny fundament deliberacji Autor uznał teorię sprawiedliwości Johna Rawlsa, skorygowaną przez uwagi Roberta Nozicka dotyczące nabywania dóbr pierwotnych, transferu uprawnień oraz naprawiania krzywd. Zasady procedury deliberowania Autor oparł na koncepcji Jürgena Habermasa, uzupełniając ją o siedem postulatów dotyczących deliberacji, na jakie wskazał Joshua Cohen: (1) krytyczne rozpatrywanie argumentów, (2) inkluzywny dostęp, (3) wolność od

przymusu zewnętrznego, (4) równa pozycja uczestników, (5) konkluzywne zakończenie, (6) rozważanie problemów możliwych do rozwiązania w równym interesie wszystkich, (7) możliwość reinterpretowania potrzeb oraz zmiany preferencji uczestników deliberacji. W ślad za propozycją Williama Dunna Autor wymienił pięć kryteriów oceny argumentów (całościowość, zgodność, spójność, funkcjonalne uporządkowanie i funkcjonalna prostota), dodając do tego wymóg minimalnej wzajemnej sympatii deliberujących.

W drugim rozdziale Autor wprowadził pojęcie rządzenia wielopasmowego, tak tłumacząc angielski termin *governance*. Po przytoczeniu wielu sposobów rozumienia tego terminu Autor zaproponował uporządkowanie określeń rządzenia wielopasmowego wedle czterech kryteriów: konfliktu bądź koordynacji oraz kalkulacji bądź kultury. Tak skonstruowana matryca dała podstawę do wyróżnienia czterech nurtów, lub może raczej czterech typów rządzenia wielopasmowego, a mianowicie teorii współzależności, zdolności rządzenia, mentalności rządzącej oraz integracji. W typie pierwszym główny podmiot, czyli najczęściej państwo, rezygnuje z dowodzenia, orientując się bardziej na wymianę lub dialog, pozostaje jednak patronem i mocodawcą. W typie drugim partnerzy uwikłani w sieć powiązań tracą zdolności kooperacyjne, a państwo stara się im te zdolności przywrócić, podejmując działania koordynujące. W typie trzecim państwo skutecznie ćwiczy niezależne od niego podmioty obywatelskie, które dzięki temu działają na pozór autonomicznie, lecz przyjmują kod kulturowy państwa. Typ czwarty obejmuje negocjowanie i ucieranie sposobów działania, które dokonuje się między państwem a jego autonomicznymi partnerami, takimi jak grupy zawodowe lub samorządy terytorialne.

Każdy z czterech powyższych typów rządzenia wielopasmowego sprzyja, zdaniem Autora, deliberacji, lecz niesie także zagrożenia. Sprowadzają się one do możliwości powstawania nowych instytucji korzystających ze wsparcia finansowego i uczestniczących w rządzeniu, lecz niereprezentujących obywateli, lub nawet stojących w opozycji do instytucji liberalnej demokracji. Taka sytuacja skłoniła Autora do poszukiwania alternatywnych form demokracji. Mają to być formy demokracji postliberalnej.

Ten fragment książki brzmi dość zagadkowo, lecz prowadzi do zwrócenia uwagi na feminizm i komunitaryzm oraz na powrót do odróżnienia agregatywnych i integracyjnych koncepcji demokracji liberalnej. Pierwszą z nich reprezentuje Dahłowska poliarchia, a drugą – deliberowanie nad dobrem wspólnym. Zdaniem Autora żadna z tych

koncepcji nie upatruje zagrożenia w rządzeniu wielopasmowym. Dają się one rozpiszać na modele bardziej szczegółowe (demokracja rywalizacyjna, demokracja wyników, demokracja wspólnotowa, demokracja agonistyczna), lecz nie zagrażają koncepcji Rawlsa.

W dalszej części tego rozdziału Autor zawęził swoje poszukiwania i skupił się na pierwszym typie rządzenia wielopasmowego (teoria współzależności) oraz na modelu demokracji wyników. Doprowadziło go to do wskazania czterech rodzajów zarządzania relacjami: (1) elastyczna formalizacja, czyli nakładanie sankcji w postaci upubliczniania i nagłaśniania przewinień oraz wystawiania na wspólnotową krytykę (*name and shame*); (2) wzmacnianie samokontroli, czyli zastosowanie sankcji zwyczajowych i sądów koleżeńskich; (3) podejście procesualne, czyli działania prewencyjne łączone ze wskazywaniem katalogu wartości; (4) wymiana zasobów, czyli podejście rynkowe orientujące się na kalkulację nakładów i zysków. Zdaniem Autora skuteczne zarządzanie wielopasmowe polega na stosowaniu kombinacji powyższych czterech rodzajów działań.

Trzeci rozdział rozpoczyna się od rozróżnienia trzech zasadniczych modeli obywatelskiego uczestnictwa w polityce publicznej. Są to: parlamentaryzm, czyli sprawowanie mandatów przez pochodzących z wyboru deputowanych; lobbining, czyli reagowanie na określone akty publicznych ośrodków decyzji, oraz jako trzeci model – otwarta partycypacja obywateli w debatach. Dalej mamy jeszcze omówienie polskiej ustawy o działalności lobbiningowej oraz ustaw do niej zbliżonych, jak też zwięzłe przedstawienie wypróbowanych w różnych krajach sposobów obywatelskiej deliberacji, takich jak ustalanie preferencji, panele obywatelskie czy komórki planujące.

Z wiedzy o masowym komunikowaniu wiadomo, że media mogą się cechować mniejszym lub większym paralelizmem politycznym, a ich publikacje mogą składać się na pluralizm zewnętrzny systemu medialnego bądź też mogą reprezentować wewnętrzny pluralizm treści danego medium (Hallin, Mancini 2007: 26–30). Wobec aktorów politycznych dziennikarze mogą występować w istocie tylko w dwóch rolach: bądź jako adwersarze, bądź też jako partnerzy wymieniający się usługami (Blumler, Gurevitch 2006: 27–31). Tymczasem omówiona tu pokrótce monografia wskazuje na potrzebę dostrzegania wielu znacznie bardziej subtelnych sposobów oraz poziomów gry dziennikarzy i polityków korzystających z porad specjalistów public relations. Można zatem potraktować tę książkę jako zestaw wskazówek przydatnych do konstruowania narzędzi służących analizie treści publikacji medialnych lub też analizie działań politycznych.

Bibliografia

- Beyme K., 2007, *Współczesne teorie polityczne*, Warszawa.
- Blumler J.G., Gurevitch M., 2006, *The Crisis of Public Communication*, London.
- Hallin D.C., Mancini P., 2007, *Systemy medialne. Trzy modele mediów i polityki w ujęciu porównawczym*, Kraków.
- Juchacz P.W., 2006, *Demokracja – deliberacja – partycypacja. Szkice z teorii demokracji ateńskiej i współczesnej*, Poznań.
- Raciborski J., 2011, *Obywatelstwo w perspektywie socjologicznej*, Warszawa.